

DIALOGURI

BISERICA SĂ ARATE A BISERICĂ

Un dialog cu Î.P.S. Ioan Robu,
realizat de pr. Wilhelm Dancă

Întrebare: Înalt Prea Sfinția Voastră, la începutul veacurilor creștine, „biserica” era casa în care se adunau creștinii pentru celebrările liturgice. Astăzi, „biserica” desemnează atât poporul adunat în rugăciune, cât și locul ca atare al adunării celor credincioși. Presupunând că toate normele canonice și liturgice sunt îndeplinite, aș vrea să vă întreb ce condiții ar mai trebui să îndeplinească un edificiu oarecare pentru a deveni „biserica”? Oare stilul construcției contează? Care dintre aceste stiluri credeți că invită poporul la rugăciune, la reculegere?

Răspuns: Presupunând că toate normele canonice și liturgice sunt îndeplinite, edificiul care se vrea biserică trebuie să arate a biserică, și să fie astfel construit, încât să nu poată fi folosit decât ca biserică. Oricine o vede, să nu aibă nici cel mai mic dubiu că ar fi sau nu ar fi biserică. Desigur, și stilul contează; acesta trebuie să ajute biserica în sensul celor spuse mai sus, și nicidecum să-i îngreuneze percepția ca atare. Nu pot să uit o biserică văzută undeva în Europa, care numai a biserică nu arăta. Totul era din ciment acoperit de o pânză imensă de iederă din care mai ieșeau deasupra câteva capete de ziduri care nu păreau să fie împreună altceva decât un buncăr. Mi s-a spus și m-am convins că era totuși biserică. Semnul crucii era trasat undeva pe zid, dar destul de bine ascuns de arhitecți, nu numai de iederă.

Cred că stilurile tradiționale invită, cu mai multă reușită, poporul la rugăciune și reculegere. Ele te îndreaptă spre altar, nu fac să te deranjeze lumina de afară, chiar neîncălzite bisericile, găsești o anume căldură, nu te împung unghiurile, găsești ușor „confortul” pentru rugăciune; în lumina mai slabă, oricâți ar fi de față, mulți sau puțini, prezența lor nu te deranjează. Îți găsești ușor locul în orice punct din biserică, pentru că oriunde te simți bine. În biserică simți că ai intrat în altă sferă, într-un loc al pământului, dar „mai sus” de pământ. La toate acestea te ajută mai mult stilul clasic, local, tradițional.

Î: În momentul de față, câte „biserici” aveți în Arhidieceză? Câte dintre aceste „biserici” au fost consacrate de Î.P.S. Voastră? Există vreo „biserica” sfințită de Î.P.S. Voastră care să vă fi impresionat în chip deosebit?

R: În prezent avem 63 de biserici în Arhidieceza de București; 28 de biserici sunt noi, construite după 1989; dintre acestea, 8 încă nu sunt terminate.

Mai avem *capele stabile*, adică spații destinate numai celebrării sacramentelor, de exemplu, cele din casele congregațiilor și din filialele parohiilor, cum ar fi Măcin, Chirnogeni, Smârdioasa, Râmnicu-Sărat, Pantelimon etc., și *capele mobile*, improvizate la diferite familii, camere în care se celebrează sfânta Liturghie când într-un loc, când în altul, duminica. Acestea din urmă sunt și ele „biserici” care se adună în edificii ce aparțin doar unui stil: acela de a improviza...

Toate bisericile pe care le-am consacrat m-au impresionat în mod deosebit, la fiecare având trăiri interioare aparte, deși diferite unele de altele, dar nu în esență. Și le îndrăgesc pe toate; și pe cele neconsacrate încă; și capelele de ambele feluri care-mi amintesc de Slatina unde, înainte de 1989, aveam o capelă, singura „biserică” din Arhidieceză, demolată de autoritățile comuniste fără se ne înștiințeze decât *post-factum*, transmițându-i parohului de Craiova să meargă să ridice icoanele și băncile rămase sub cerul liber. Acolo, consacrarea noii biserici a avut rezonanțe cu totul aparte.

Î: *Episcopul are „biserică” lui, și anume catedrala, care se mai numește și „biserică-mamă” a tuturor celorlalte biserici dintr-o dieceză. Vă rog să descrieți în câteva cuvinte „maternitatea” catedralei în raport cu celelalte „biserici” din Arhidieceză.*

R: Catedrala este „biserică-mamă” a tuturor bisericilor din Arhidieceză în sensul că ea este semnul unității Bisericii locale și semnul magisteriului și puterii Păstorului diezei. Aceste aspecte apar în celebrările prezidate de episcopul Bisericii locale în catedrala sa, punct de referință și pentru celebrările pe care le prezidează preoții din restul bisericilor care se află pe teritoriul Arhidiecezei. Catedrala se arată a fi biserică mamă a celorlalte biserici din Arhidieceză și prin grija pe care o are episcopul de parohiile sale, pentru o bună coordonare a apostolatului și a planului pastoral diezean, pentru promovarea comuniunii ecleziale și unității între preoții săi.

Î: *Peste tot în lume există și biserici goale, părăsite, nêngrijite, în ruină, iar cauzele acestei stări de fapt sunt multiple: se poate ca poporul credincios să se fi mutat în altă zonă geografică, se poate să fi rămas puțini credincioși care să frecventeze o biserică în spirit de credință. Din câte știu, în țările de veche tradiție creștină, se fac eforturi pentru păstrarea lor,*

chiar dacă uneori se schimbă „stăpânul” sau „destinația” inițială a clădirii. Ce înseamnă pentru Î.P.S. Voastră ruinele unei biserici? Cum am putea să salvăm urmele trecutului creștin în condițiile în care interesul pentru memoria istorică scade?

R: Această temă, ruinele unei biserici, mă provoacă în mod deosebit, știind că în Arhidieceză există două cazuri de acest fel. La *Colilia* a fost cândva o comunitate catolică de limbă germană, bine încheată, cu biserică, școală etc. Totul s-a schimbat acolo când s-au hotărât să plece în Germania, înainte de cel de-al II-lea Război Mondial. Biserica și cimitirul din apropierea ei sunt singurele dovezi că acolo a fost în trecut o parohie catolică. Biserica a ajuns o ruină. Eu am văzut-o de trei ori. Plecând ultima oară de acolo am fost foarte trist. Un văcar transformase biserica în adăpost pentru vite. La scurt timp, arhiepiscopul ortodox de Tomis mi-a cerut biserica ruină să o transforme în mănăstire ortodoxă, și am fost imediat de acord, întocmind și actele necesare. În acest caz, pot să mă bucur că am făcut ceva pentru acea ruină...

La *Malcoci*, lângă Tulcea, avem o altă biserică mare, frumoasă, ce stă să cadă. Este tot o istorie de etnici germani catolici întorși în Germania. Dintre ei au mai rămas câțiva care au refuzat să plece. Acum se celebrează sfintele Liturghii în fosta casă parohială, transformată parțial în capelă. E o tristețe fără margini să vezi cum se năruie treptat o biserică și să nu poți să faci nimic din cauza sărăciei și a priorităților care cer, de exemplu, construirea unor noi biserici unde există mai mulți credincioși. În condițiile de astăzi, trebuie să alegi, iar în cele mai multe cazuri, nu numai în Arhidieceza de București, alegerea merge în detrimentul interesului pentru memoria istorică.

Dar să mă întorc la întrebare. Pentru mine, ruinele oricărei biserici sunt o provocare și o mare tristețe la care se adaugă „confortul” sărăciei și urgența unor alegeri în sensul celor spuse deja. Cred că sărăcia a măturat multe urme ale trecutului creștin, și încă o mai face. Avem mângâierea să vedem, dacă vrem, aceste urme în existența comunităților catolice de astăzi, care, în multe cazuri, se aseamănă cu omul care, năruindu-se casa unde a locuit, adună ce poate să-și facă o altă casă, fără să mai lase semne ale locului unde a stat și a trăit mai înainte. Când sărăcia domnește, interesul pentru memorie istorică dispare. Ce avem de făcut? Să dăm stabilitate și forță comunităților pe care le avem astăzi și care sunt urmele vii ale trecutului, să le spunem că se cuvine să lăsăm și să păstrăm și alte urme ale dăinuirii noastre, urme de cărămidă sau de carte, sau de monumente închinatelor unor evenimente, și toate celelalte ni se vor adăuga nouă.

Î: *Având în vedere faptul că mobilitatea persoanelor a crescut simțitor în ultima vreme și se pare că va crește în continuare, cum vedeți că se poate păstra legătura dintre comunitate sau dintre credinciosul de rând și „biserica” lui parohială?*

R: Catolicii au marea șansă că oriunde se duc în lume, și știm cam încotro s-au îndreptat, pretutindeni găsesc și pot intra să facă parte dintr-o nouă biserică parohială, sau dacă sunt în grupuri mari, să formeze acolo o parohie, așa cum sunt unele cazuri. Legăturile cu fosta biserică parohială vor fi sporadice mai întâi, apoi vor înceta. Multe parohii seamănă astăzi cu familiile care-și privesc copiii plecând pentru a-și întemeia alte familii, sau, pur și simplu, pleacă. Dorința cea mai mare este ca ei să fie bine acolo unde s-au stabilit, iar contactele cu cei lăsați în urmă se află pe plan secundar pentru majoritatea cazurilor. Dacă e ceva de făcut din partea Bisericii, este ca ei să se simtă catolici acolo unde sunt, contactele cu „biserica” mamă fiind ocazionale și de ordin nostalgic. A dori ceva mai mult în această privință sau a căuta să dirijezi sau să îmbunătățești aceste contacte mi se pare că seamănă cu părinții care așteaptă, doresc ca feciorul din armată să le scrie în fiecare săptămână.

Î: *Ce înseamnă pentru Î.P.S. Voastră „biserica” din satul în care v-ați născut, în care ați fost botezat?*

R: Biserica din satul meu, Traian, înseamnă acum pentru mine izvor de amintiri de tot felul din copilărie și tinerețe, și nu numai, astfel că este primul loc de referință când cobor în trecutul meu îndepărtat și apropiat. Îmi amintesc de pregătirea pentru prima Împărtășanie, când dascălul satului, Tiba, ne aduna lângă el, astfel că, stându-i foarte aproape, ne putea ajunge cu vârguța fără să facă un pas, pe când noi repetam rugăciunile și poruncile etc. Și prima spovadă în sacristia bisericii, și prima Împărtășanie, postul Adventului, Crăciunul etc. Moartea mamei în 1961, iar în 1968 prima Liturghie pe care am celebrat-o la Traian, și câte alte amintiri...

Trebuie să spun ceva și de Târgu Secuiesc, unde m-am născut și unde am fost botezat, părinții aflându-se acolo în 1944, după ce stătuseră un timp la Bălți, în Basarabia. Singura dată când am fost să caut și să văd Târgu Secuiesc ca loc de naștere, să privesc biserica unde am primit botezul, a fost în anul 1968, când, îndată ce am devenit preot, intenționez să celebrez acolo o sfântă Liturghie de mulțumire. Dar n-a fost să fie. Parohia era în totală dezordine. Am privit interiorul bisericii prin gratiile de la intrare; am căutat apoi nașul de la botez și am aflat că murise între timp și am plecat cu gândul obsedant că, atunci când am intrat eu în

preoție, parohul de la biserica în care am fost botezat tocmai ieșise din preoție.

Î: *Ați vizitat multe biserici și ați celebrat în multe dintre ele; în afară de propria catedrală, există vreo biserică în care v-ați întoarce cu plăcere? De ce?*

R: În multe biserici m-aș întoarce, unde m-am simțit bine, și nu știu cum să mă opresc doar la una și să o pomenesc. Aș spune mai degrabă că aș poposi cu plăcere în cele în care m-am regăsit ca acasă, ca într-un loc de răgaz pe care-l căutam, de singurătate, de intimitate. La acest confort mă ajută altarul, centrul bisericii pe care-l caut de cum intru într-o biserică. Nu-mi place nici o biserică unde tabernacolul este plasat lateral sau într-un colț. În acestea, chiar dacă sunt perfecte din punct de vedere canonic, liturgic, mi se pare că lipsește un element de echilibru.

Î: *Care este stilul de „biserică” pe care îl îndrăgiți sau îl recomandați? În raport cu cele tradiționale, stilurile recente subliniază mai mult aspectele solare, luminoase ale vieții în biserică. Vă rog să comentați puțin raportul dintre „lumină” și „biserică”.*

R: Îndrăgesc și recomand stilurile tradiționale, fără să condamn într-un fel sau altul stilurile moderne care exploatează mult aspectele solare, luminoase. Îmi amintesc de niște călugări care, într-o biserică din Paris, înainte de începerea sfinte Liturghii țineau un ritual solemn de aprindere a lumânărilor de la altar. Mă impresiona adânc de fiecare dată, și nu numai pe mine. Dacă biserica ar fi fost plină de lumină, respectivul ritual ar fi fost lipsit de forță, simbolul ar fi pierdut ceva din capacitatea sa de a transmite un anume mesaj. Spun acestea pentru a pleda în favoarea bisericilor tradiționale adăpostite de vitralii sau de ferestre mici prin care lumina nu invadea, ci, de abia pătrunzând, inspira și deschidea ochii minții spre lumina care țâșnea din altar, spre rugăciunea spusă „în ascuns”. Și cei din trecut, care au tras la biserici „perdele” de vitralii, iubeau lumina și puzderia razelor de soare, dar au preferat în biserică o atmosferă mai aparte, mistică, de lumină ușoară și umbră la un loc, care să te facă într-adevăr retras de restul lumii. Eu consider că e bine să păstrăm o astfel de ambianță în bisericile noastre. Pe aici se înscrie raportul dintre *lumină* și *biserică*. Mă gândesc că biserica trebuie să te ajute cu stilul ei, să te apropie și să te scalzi în lumina nevăzută. E adevărat că și lumina soarelui îți poate vorbi despre Soarele veșnic care este Cristos, dar o face mai bine în afara bisericii, în atâtea locuri. O lumânare care arde pe altar sub o ploaie de raze solare rămâne aproape mută. Asta nu înseamnă că nu-mi

plac bisericile luminoase, dar le prefer pe cele tradiționale, unde o dată intrat, simți repede că ești în altă lume, unde altă lumină, decât cea de afară și din alte edificii, te înconjoară.

Î: *Înainte de 1990, una dintre preocupările de bază ale Î.P.S. Voastre a fost aceea de a avea „biserici deschise”. Ce înseamnă astăzi „biserică deschisă”?*

R: Nu numai înainte de 1990, ci și după, am „militat” pentru *biserici deschise*, ca oamenii să poată intra în ele la orice oră din zi. Poate că asta era și o reacție la amintirea atâtor biserici închise și în care aș fi voit să intru în drumurile mele prin anumite țări europene. Ideea de bază, însă, era aceasta, ca biserica să fie ca o casă a tuturor, o ușă deschisă toată ziua. Și așa doresc să fie și în continuare. Biserica înseamnă și Cristos prezent în Euharistie, noi invităm credincioșii să-l viziteze din când în când. Cum am putea ține închise bisericile? A ține deschis lăcașul de rugăciune înseamnă și o disponibilitate a noastră, a preoților, pentru cei care vin să vadă sau să se roage în biserică, pentru curioșii în trecere, pentru oricine, uneori chiar și pentru hoți, ca să vadă, dacă au sau nu, ce să fure. Și la judecată să nu ne spună Cristos: *eram în biserică și erau și unii dintre aceștia mai mici ai mei, care voiau să mă viziteze, iar voi țineți ușile încuiate și ei nu au putut să intre.*

O biserică deschisă încurajează; nu așa se întâmplă cu cea închisă.

Î: *În ce condiții bisericile frecventate din Arhiepiscopie pot constitui un reper moral și spiritual pentru oameni?*

R: În condițiile omului care, deodată, văzând că trece pe lângă o biserică, își face semnul crucii, primenindu-și puțin gândurile. Gest simplu, neprogramat înainte, neașteptat. Orice biserică este un semnal, un gând la Dumnezeu, chemare la rugăciune și bunățate. E un altfel de edificiu, e special, are un limbaj aparte, în foarte multe feluri perceput; atmosfera din interiorul bisericii se revarsă și-n exterior, chemând la evlavie, la Dumnezeu, pe oricine, dar, mai ales, pe cei care o frecventează, care, după ce participă la sacramente sau se roagă puțin în tăcere și reculegere, duc cu ei în suflet liniște din liniște, lumină din Lumină. Astfel, bisericile devin repere morale și spirituale pentru toate generațiile.

Î: *În momentul de față, bisericile din Arhiepiscopie sunt suficiente ca număr și ca spațiu pentru a satisface nevoile comunităților? În această privință, aveți alte planuri pentru viitor?*

R: Consider că cele 28 de biserici noi din Arhidieceză acoperă în mare parte urgențele pe care le aveam până în 1989, când nu se putea construi biserici. Trebuie să le terminăm pe cele încă în lucru, recent s-a mai început o biserică (pe aceasta nu am pus-o la număr) în București, pentru cartierele Militari și Crângași, și mai urmează de construit câteva bisericuțe în diferite filiale. Importantă este acum, mai ales, consolidarea comunităților formate în jurul bisericilor noi, acesta rămânând pentru mine și pentru preoții în cauză un serios plan de prezent și de viitor.

Pr. Wilhelm Dancă: *Vă mulțumesc pentru acest interviu. De asemenea, multe mulțumiri și urări de bine din partea profesorilor și studenților de la Institutul Teologic Romano-Catolic din Iași.*

Î. P. S. Ioan Robu: *Cu plăcere și cu cele mai bune urări pentru voi și revista *Dialog teologic*.*